

2010

Javno preduzeće “Palić-Ludaš”

Decembar, 2009.

Godišnji program upravljanja Predela izuzetnih odlika “Subotička peščara”

Aktivnosti i mere na zaštiti, održavanju, praćenju stanja i unapređenju prirodnih vrednosti - Zadaci naučnoistraživačkog i obrazovnog rada – Aktivnosti na održivom korišćenju prirodnih vrednosti, razvoju i uređenju prostora – Aktivnosti na promociji vrednosti zaštićenog područja – Dokumentacija potrebna za sprovođenje ciljeva i aktivnosti – Saradnja - Finansiranje

1. AKTIVNOSTI I MERE NA ZAŠTITI, ODRŽAVANJU, PRAĆENJU STANJA I UNAPREĐENJU PRIRODNIH VREDNOSTI

1.1. Zaštita prirodnih vrednosti

1.1.1. Flora i vegetacija

1.1.1.1. Prostorna indentifikacija, kartiranje i obeležavanje lokaliteta sa prirodnim retkostima i ugoženim biljnim vrstama. Prioritetna je zona I i II stepena zaštite, ali prema ugroženosti vrsta, treba uključivati i zonu III stepena zaštite. Projekat se realizuje u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“ i Društvom ekologa „Rihard Čornai“ iz Subotice i drugim zainteresovanim subjektima.

1.1.1.2. Nastavlja se Projekat „Revitalizacija uništenih i degradiranih staništa prirodnih retkosti na Subotičko- horgoškoj peščari“. U saradnji sa Zavodom za zaštitu prirode Srbije (Radna jedinica Novi Sad) uradiće se godišnji program za 2010. godinu i nastaviti paralelno sa monitoringom i merama aktivne zaštite (ekstenzivno košenje, uklanjanje invazivnih vrsta).

1.1.2. Fauna

1.1.2.1. Vodozemci i gmizavci

Aktivnosti na obezbeđivanju istraživanja faune zaštićenog prirodnog dobra- batraho- i herpetofaune. Postojeći podaci o ovim grupama živog sveta na celom području su nedovoljni za utvrđivanje potrebnih mera zaštite u zaštićenom prirodnom dobru. Nastavak aktivnosti na pripremama obimnijeg monitoringa u saradnji sa Zavodom za zaštitu prirode Srbije i Biološkim fakultetom Univerziteta u Beogradu.

1.1.2.2. Ptice

Tokom godine će se nastaviti monitoring ptica na području Predela izuzetnih odlika. Planirano je da organizovanje „Svetskog dana posmatranja ptica“ (prvi vikend oktobra meseca) bude realizovano u saradnji sa Opštinom Subotica, a cilj je da se privuče što veći broj zainteresovanih. Planirana su i predavanja u vezi sa zaštićenim vrstama ptica, kao i o metodologiji markiranja ptica veštačkim prstenovima. Program se realizuje u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“

Praćenje prolećne i jesenje migracije ptica kroz zaštićeno prirodno dobro (prstenovanje-markiranje ptica po međunarodnim standardima) u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“.

Planirano je da se nastavi sa markiranjem ptica veštačkim markerima (prstenovima) i praćenjem migracije u saradnji sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“.

Ukoliko se ukaže potreba, nastaviće se terenska praćenja stanja u vezi avijarne influence u saradnji sa Specijalističkim Veterinarskim Institutom iz Subotice.

1.2. Održavanje, praćenje stanja i unapređenje prirodnih vrednosti

1.2.1. Obeležavanje

1.2.1.1. Održavanje obaveznih tabli i oznaka na osnovu Pravilnika o obeležavanju prirodnih dobara (Sl.gl. RS 30/92,24/94,17/96) odvijaće se prema potrebi- u slučaju oštećenja, ili ružiranja obaveznih oznaka. Nastaviće se sa označavanjem spoljne granice u zoni glavnih prilaza. Mera će se realizovati u saradnji sa korisnicima prostora (ŠU Subotica, PD „Palić“, USR „Šaran“, MZ, Opština).

1.2.2. Održavanje

1.2.2.1. Nastavak radova na sprečavanju širenja ambrozije u delovima gde se ovaj invazivni takson još nije pojavio i radovi na suzbijanju širenja monokultura pod ambrozijom.

1.2.2.2. Nastavak održavanja staništa čišćenjem i uklanjanjem podrasta drvenastih i drugih alohtonih vrsta (*Celtis occidentalis*, *Asclepias syriaca*) u zoni I stepena zaštite. Projekat će se realizovati u saradnji sa lokalnim stanovništvom i zainteresovanom školskom populacijom.

1.2.3. Praćenje stanja

1.2.3.1. Praćenje stanja prirodnih vrednosti na terenu kroz čuvarsku i stručnu službu. Poslove praćenja stanja sprovodiće delom nadzornik, a delom stručni saradnik nadležan za ovo zaštićeno područje. Na posebnom evidencionom kartonu vodi se čuvarski dnevnik i podaci se kontinuirano unose u bazu podataka u okviru Sektora za zaštitu prirodnih i kulturnih dobara Javnog preduzeća „Palić Ludaš“. Vođenje dokumentacije o zaštićenom dobru obavlja stručni saradnik Sektora.

1.2.3.2. Čuvanje prostora Predela izuzetnih odlika „Subotička peščara“ i nadzor nad sprovođenjem propisanih režima, nastaviće se obavljanjem čuvarskih i nadzorničkih poslova. Kontinuirani posao čuvanja prostora prirodnog dobra i nadzora nad sprovođenjem režima zaštite, namenu i korišćenje površina, kao i ponašanje posetilaca, obavljaće jedan nadzornik zaštite prirode u saradnji sa čuvarskim službama ostalih korisnika prostora Subotičke peščare:

- JP „Vojvodinašume“, Šumsko gazdinstvo Sombor, Šumska uprava Subotica
- Udruženje sportskih ribolovaca „Šaran“, Palić, Tresetište - čuvarska služba

1.2.4. Unapređenje stanja

1.2.4.1. Nastavak sprovođenja mera aktivne zaštite prirode- radovi na sprečavanju širenja i suzbijanju invazivnih alohtonih vrsta biljaka i životinja, kao usporavanju nepovoljnih procesa sukcesije peščarskog ekosistema.

2. ZADACI NAUČNOISTRAŽIVAČKOG I OBRAZOVNOG RADA

2.1. Istaživačke aktivnosti

2.1.1. Floristička istraživanja

Nastavak monitoringa procesa revitalizacije (Zavod za zaštitu prirode Srbije)

Nastavak kartiranja populacija šafranjike (*Bulbocodium versicolor*) i monitoringa njihovih staništa (NP „Kiškunšag“, Zavod za zaštitu prirode Srbije)

Nastavak kartiranja lokaliteta sa staništima retkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta (Ekološko društvo „Richard Čornai“, Udruženje ljubitelja prirode „Riparia“)

2.1.2. Faunistička i zoekološka istraživanja

U literaturi ne postoje zabeleženi podaci o istraživanjima zooplanktona i mikrofaune vlažnih i periodično plavljenih livada, kao ni efemernih voda koje tokom letnjeg perioda presušuju. Planirano je da se mesečnom dinamikom obavljaju istraživanja pomenutih grupa i na bazi evidentiranog stanja (sastava zajednica) utvrdi korelacija sa sastavom biljnih zajednica, batrahofaune, herpetofaune i ornitofaune.

Aktivnosti na obezbeđivanju istraživanja faune zaštićenog područja, naročito batraho-, herpeto- i ihtiofaune. Postojeći podaci o ovim grupama živog sveta na području su nedovoljni za utvrđivanje potrebnih mera zaštite.

Nastavak kartiranja populacije slepog kučeta (*Spalax leucodon*) i monitoring njihovih staništa (Zavod za zaštitu prirode Srbije)

2.1.3. Ornitološka istraživanja

Nastavak istraživanja faune ptica na području zaštićenog prirodnog dobra; markiranja ptica veštačkim markerima (prstenima) i praćenje migracije u saradnji sa Društvom ekologa „Richard Čornai“ i Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“.

2.1.4. Dokumentaciono- informacioni sistemi

Nastavak rada na bazi podataka neophodnoj za upravljanje prirodnim dobrom. Unošenje novih podataka. Upotreba GPS- uređaja za unos značajnih podataka. Proširenje baze novim sadržajima (površina, brojnost populacije i drugi značajni parametri).

2.1.5. Usklađivanje planova i osnova

Usaglašavanje programa svih korisnika prostora: JP „Vojvodinašume“ (za deo gazdinske jedinice Subotičke šume i lovište „Subotička peščara“), USR „Šaran“ (za područje Tresetišta); korisnici poljoprivrednog zemljišta (DP „Palić“ i zakupci) sa režimima zaštite. Naročito će se raditi na usklađivanju važeće Lovno privredne osnove, Dopuna - Aneks od strane korisnika lovišta ŠG „Sombor“ – Šumska uprava Subotica.

2.2. Obrazovni rad- edukacija

2.2.1. Edukacija učenika osnovnih i srednjih škola

Priprema i štampanje novog- dopunjenog materijala za programe đачkih ekskurzija, koje prikazuju prirodne i kulturne vrednosti Predela izuzetnih odlika „Subotička pešćara“. Nastavak organizovanja predavanja o zaštiti prirode u Vizitorskom centru Ludaš, kako među školskom populacijom, tako i među nastavnicima, učiteljima i novinarima.

2.2.2. Izletničko- obrazovne posete

Obogaćivanje programskih sadržaja koji su u vezi sa prirodnim vrednostima ovog zaštićenog prirodnog dobra. Rad na poboljšanju Programa za posetioce (osnovne, srednje škole; fakulteti; specijalizovane posete).

3. AKTIVNOSTI NA ODRŽIVOM KORIŠĆENJU PRIRODNIH VREDNOSTI, RAZVOJU I UREĐENJU PROSTORA

3.1. Organizovanje i opremanje

3.1.1. Opremanje Vizitorskog centra Ludaš

Završetak opremanja Vizitorskog centra Ludaš u Hajdukovu- završetak opremanja sprata novog radnog prostora Staraoca svih zaštićenih prirodnih dobara u Subotici. Obezbeđivanje neophodne opreme za laboratoriju (kupovina binokulara, mikroskopa i druge neophodne opreme) u cilju dobijanja sertifikata.

3.1.2. Organizacija u prostoru

Pitanje korišćenja državnog/ društvenog zemljišta je prioritetno, kako bi se ciljevi zaštite mogli realizovati.

Upravljač, iako nadležan za sprovođenje zaštite prirode, nije korisnik nijednog dela zemljišta u Pešćari. To u priličnoj meri ograničava mogućnosti organizovanja, kako mera zaštite prirodnih vrednosti, tako i prezentacije dobra.

Kako je u toku rešavanje pitanja korišćenja poljoprivrednog zemljišta- državnog/ društvenog vlasništva- otvara se mogućnost da se ovo pitanje delom reši u korist zaštite prirode. Upravljač će se u skladu sa svojim ovlaštenjima i mogućnostima angažovati tokom godine na rešavanju ovog problema.

U saradnji sa odgovarajućim Ministarstvima i Sekretarijatima radiće se na proceduri koja će omogućiti da se sva državna imovina u zaštićenom području i zaštitnoj zoni izuzme iz procesa privatizacije i po mogućnosti prepusti Upravljaču na korišćenje.

3.2. Održivo korišćenje prirodnih vrednosti

3.2.1. Poljoprivredno zemljište

Korisnici poljoprivrednog zemljišta – njiva (PD „Palić“ u stečaju i njegovi zakupci) su u obavezi da dostave *Planove poljoprivrednih radova* (lokacije, površine, vrste radova sa obimom i dinamikom). Na osnovu dostavljenih Planova i uslova koje propiše Zavod za zaštitu prirode, Upravljač će napraviti *Program korišćenja poljoprivrednog zemljišta*. Pri tome se njivske površine u I zoni isključuju iz daljeg redovnog korišćenja i na njima se odvijaju radovi prema Projektu rekultivacije. Aktivnosti (košenjene ili ispaša) na poljoprivrednom zemljištu pod livadama u zoni I i II stepena zaštite, regulisaće se po posebnom programu. To važi, kako za površine DP „Palić“ koje će svoje površine davati u zakup, tako i za površine u privatnom vlasništvu.

Program mera zaštite na travnatim i livadskim površinama u PIO „Subotička peščara“ obuhvatiće sve površine ovog tipa i napraviće ga Upravljač prema uslovima koje propiše Zavod za zaštitu prirode Srbije. Ovaj program neće obuhvatiti površine koje u su Projektu rekultivacije.

3.2.2. Šume

Korisnik površina pod šumama je Šumska uprava Subotica. Godišnji radovi na šumskim površinama definisani su *Godišnjim planom gajenja i zaštite šuma* koji se usaglašava sa režimima zaštite prirode, a obuhvata Plan korišćenja i Plan gajenja i zaštite sa lokalitetima, površinama, obimima i dinamikom radova. Upravljač na bazi ovih planova traži uslove od Zavoda za zaštitu prirode Srbije pod kojima se odvijaju aktivnosti u šumarstvu. Površine pod šumom u I stepenu zaštite (122,42 ha) se izuzimaju iz korišćenja i gajenja. Aktivnosti na održavanju reda u šumi odvijajuće se tokom godine, između ostalog, kroz akcije uklanjanja smeća u saradnji sa korisnicima šuma, sa Upravljačem i opštinom (tokom proleća 2010.). To podrazumeva i aktivnosti na vođenju medijskih kampanja i jaču organizaciju nadzora i čuvanja izletišnih lokaliteta u sezoni.

3.2.3. Lovna fauna

Korisnik lovišta (4771 ha) u granicama prirodnog dobra je, takođe, Šumska uprava Subotica. Ona izrađuje *Godišnji plan lovstva* za koji Upravljač traži uslove od Zavoda za zaštitu prirode Srbije. Pod ovim uslovima ŠU Subotica realizuje aktivnosti u lovstvu. Deo lovišta koje leži u I stepenu zaštite (Jasenovačka šuma i deo otvorenog lovišta) je isključeno gazdovanje lovnom faunom. Selektivni i sanitarni odstrel, ukoliko je potreban, može se realizovati na osnovu *posebnih saglasnosti* i uslova Zavoda za zaštitu prirode Srbije.

Za važeću Lovnu osnovu tokom godine korisnik lovišta treba da izradi Dopune - Aneксе kojima će ih uskladiti sa Uredbom o zaštiti i sa Programom zaštite i razvoja PIO „Subotička peščara“.

U okviru aktivnosti u zaštiti retkih vrsta na području lovišta pojavljuju se retke vrste ptica. U delovima lovišta gde se gnezde potrebno je obezbeđivati mir. U ograđenom delu lovišta – gateru-postoje staništa biljnih retkosti koje će se tokom godine kartirati. Aktivnosti na zaštiti retkih

vrsta sprovodiće se u saradnji sa zainteresovanim istraživačima, Zavodom za zaštitu prirode Srbije, uz logističku podršku korisnika lovišta i Upravljača.

3.2.4. Vodni resursi

U saradnji sa Građevinskim fakultetom u Subotici (Univerzitet u Novom Sadu) radiće se na realizaciji *Program utvrđivanja i praćenja stanja vodnog resursa*.

Za lokalitet Južno tresetno jezero- korisnik, USR „Šaran“ je dužan da izradi *Plan zaštite i krišćenja ribolovne faune* za period 2010-2013. godine i da na isti dobije saglasnost Zavoda za zaštitu prirode Srbije. Na osnovu Godišnjeg plana obavljaće dalje svoje aktivnosti vezane za ribolovnu faunu. USR „Šaran“ iz Palića, će na osnovu godišnjih *Planova radova*, usklađenih sa režimima zaštite „Subotičke pešcare“, uz dobijene uslove i saglasnost Zavoda za zaštitu prirode Srbije, sprovođiti svoje aktivnosti (u vezi sa vodnim resursima) na ovom lokalitetu.

4. AKTIVNOSTI NA PROMOCIJI VREDNOSTI ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

4.1. Prezentacija prirodnog dobra

Preduzimanje svih aktivnosti radi podizanja nivoa promocije Predela izuzetnih odlika „Subotička peščara“:

4.1.1. Specijalni prospekti i plakati

U skladu sa nastavnim jedinicama oblasti ekologije i zaštite životne sredine Naučno- nastavnih Programa osnovnih i srednjih škola, planirana je izrada postera i plakata koji bi se koristili u nastavi prilikom specijalizovanih poseta zaštićenom prirodnom dobru.

4.1.2. Prezentacije- seminari- tribine

Tokom godine je planirano organizovanje više prezentacija, radionica i seminara za različite ciljne grupe, sa osnovnom idejom promocije vrednosti zaštićenog područja. Pored toga, Upravljač planira i organizovanje seminara o primeni (implementaciji) novog Zakona o zaštiti prirode i, uopšte, zakonskoj legislativi koja se primenjuje u delokrugu zaštite prirode. Očekujemo pomoć drugih upravljača i nadležnog Ministarstva.

5. DOKUMENTACIJA POTREBNA ZA SPROVOĐENJE CILJEVA I AKTIVNOSTI

- Izrada Godišnjeg programa upravljanja Predela izuzetnih odlika „Subotička peščara“
- Izrada Godišnjeg izveštaja o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja Predela izuzetnih odlika „Subotička peščara“
- Izrada posebnih programa i projekata i dokumentacije za konkurisanje za sredstva (na lokalnom i međunarodnom nivou)
- Učešće u izradi raznih Programa koji se odnose na Predeo izuzetnih odlika „Subotička peščara“, a realizuju ih druge institucije ili nevladine organizacije

6. SARADNJA SA KORISNICIMA RESURSA I PROSTORA

Saradnja sa korisnicima prostora sa idejom ostvarivanja ciljeva zaštite i organizovanja zajedničkih akcija sa:

- Mesnim zajednicama na području Predela izuzetnih odlika „Subotička peščara“ oko zajedničkih aktivnosti
- Programska saradnja sa korisnicima prostora (poljoprivreda, lovstvo, vodoprivreda)

7. SARADNJA SA NADLEŽNIM SUBJEKTIMA I ORGANIZACIJAMA U SPROVOĐENJU PLANA UPRAVLJANJA

7.1. Saradnja sa državnim institucijama

- Programska saradnja sa Gradom- Opštinom
- Programska saradnja sa nadležnim Sekretarijatom u Pokrajini
- Programska saradnja sa Ministarstvom životne sredine i prostornog planiranja
- Programska saradnja sa Zavodom za zaštitu prirode Srbije i drugim stručnim ustanovama
- Programska saradnja sa naučnim institucijama i institucijama kulture
- Saradnja sa vaspitno- obrazovnim ustanovama

7.2. Međunarodna saradnja

- Stručna saradnja i razmena iskustava sa Nacionalnim parkom *Kiškunšag (Mađarska)* – rad na zajedničkim naučno-istraživačkim programima i koordinacija razmene posetilaca.
- Nastavlja se kontinuirana saradnja na nivou nadzornika zaštićenih dobara i stručnih saradnika.

7.3. Saradnja sa civilnim sektorom

- Saradnja sa Udruženjem ljubitelja prirode „Riparia“ i Društvom ekologa „Rihard Čornai“ kroz razne programe monitoringa retkih i ugroženih vrsta i sprovođenja mera aktivne zaštite prirode (navedeno u 1.1.2.2.)

8. FINANSIJSKA SREDSTVA ZA REALIZACIJU PROGRAMA I NAČIN OBEZBEĐIVANJA

Tabela se nalazi u prilogu Dokumenta.

Direktor JP „Palić-Ludaš“

Dragutin Miljković

Palić, decembar 2009. godine